

Tarpukario Lietuvos miesteliai ir miestelėnai

ISTORIJOS, KULTŪROS IR PAVELDO TYRIMAI

Mokslo žurnalo *Lietuvos istorijos studijos* specialus leidinys (t. 15)

Leidinio sudarytojas ir mokslinis redaktorius *dr. Salvijus Kulevičius*

Kiekvienas straipsnis vertintas dviejų recenzentų
(išskyrus piliečių mokslo straipsnius, žymėtus *)

Knygos leidybą rėmė *dr. Vidmantas Fokas, UAB „VF Projektai“*

Projekto „Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės“
(finansuota Lietuvos mokslo tarybos pagal prioritetinių mokslinių tyrimų programą „Visuomenės atsparumo
stiprinimas ir krizių valdymas šiuolaikinių geopolitinių įvykių kontekste“, projekto finansavimo
sutartis Nr. S-VIS-23-13) leidinys

Viršelyje panaudota nuotrauka: Turgus Kražių miestelio aikštėje, 1930–1939 m.,
fot. nežinomas / Lietuvos etnografijos muziejus, LLBM M 7101

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios
bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

ISSN 1392-0448

eISSN 1648-9101

ISBN 978-609-07-1206-1 (spausdinta knyga)

ISBN 978-609-07-1207-8 (skaitmeninis PDF)

© Straipsnių autoriai: Pijus Brazinskas, Vilma Bukaitė, Žygimantas Buržinskas, Norbertas Černiauskas,
Emilija Gedvilaitė, Lina Hall, Saulius Kaubrys, Kęstutis Kilinskas, Salvijus Kulevičius, Emilija
Kvietkuvienė, Rimvydas Laužikas, Dangiras Mačiulis, Vygantas Mažonas, Aistė Morkūnaitė-Lazauskienė,
Akvilė Naudžiūnienė, Leonas Nekrašas, Šarūnas Sabaliauskas, Skirmantė Smilingytė-Zeimienė, Rugilė
Strazdaitė, Viktorija Šimkutė, Rimvydas Tamulaitis, Dominyka Tarvydaitė, 2025

© Sudarymas: Salvijus Kulevičius, 2025

© Vilniaus universitetas, 2025

Tarpukario Lietuvos miesteliai ir miestelėnai

ISTORIJOS, KULTŪROS IR PAVELDO TYRIMAI

SUDARYTOJAS

Salvijus Kulevičius

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

2025

Vilniaus universiteto mokslo žurnalas *Lietuvos istorijos studijos*

Redaktorių kolegija

Vyriausiasis redaktorius

prof. dr. *Alfredas Bumblauskas* Vilniaus universitetas (Istorija ir archeologija H 005)

Atsakingasis sekretorius

doc. dr. *Martynas Jakulis* Vilniaus universitetas (Istorija ir archeologija H 005)

Nariai:

prof. dr. *Zenonas Butkus* Vilniaus universitetas (Istorija ir archeologija H 005)

dr. *Borys Čerkas* Ukrainos nacionalinės mokslų akademijos Ukrainos istorijos institutas (Istorija ir archeologija H 005)

prof. habil. dr. *Bogusław Dybaś* Torunės Mikalojaus Koperniko universitetas, Lenkija / Lenkijos mokslų akademijos tyrimų centras Vienoje (Istorija ir archeologija H 005)

prof. habil. dr. *Sven Ekdahl* Geteborgo universitetas, Švedija (Istorija ir archeologija H 005)

prof. dr. *Robert Frost* Aberdyno universitetas, Jungtinė Karalystė (Istorija ir archeologija H 005)

dr. *Magnus Ilmjärvi* Talino universitetas, Estija (Istorija ir archeologija H 005)

dr. *Neringa Klumbytė* Majamio universitetas, Jungtinės Amerikos Valstijos (Filosofija H 001)

prof. dr. *Mathias Niendorf* Greifsvaldo universitetas, Vokietija (Istorija ir archeologija H 005)

prof. habil. dr. *Zenonas Norkus* Vilniaus universitetas (Sociologija S 005)

prof. dr. *Rimvydas Petrauskas* Vilniaus universitetas (Istorija ir archeologija H 005)

dr. *Darius Staliūnas* Lietuvos istorijos institutas (Istorija ir archeologija H 005)

prof. dr. *Arūnas Streikus* Vilniaus universitetas (Istorija ir archeologija H 005)

prof. habil. dr. *Rafał Witkowski* Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija (Istorija ir archeologija H 005)

Redakcijos adresas:

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

Universiteto g. 7, LT-01513 Vilnius, Lietuva

El. paštas istorijos.studijos@gmail.com

<http://www.zurnalai.vu.lt/lietuvas-istorijos-studijos>

Indeksuojamas:

BASE, CEEOL, CNKI, CORE, Dimensions, DOAJ Seal, Emerging Sources Citation Index (Clarivate), EBSCO, Google Scholar, HEAL link (Hellenic Academic Libraries Link), JournalTOCs, Lituanistika, QOAM, ROAD, ScienceGate, ScienceOpen, Scilit, Scimago Journal & Country Rank, Scopus, Sherpa Romeo

Autorių teisės © 2025 Autoriai. Publikavo Vilniaus universiteto leidykla.

Tai yra atvirosios prieigos žurnalas. Žurnalas platinamas vadovaujantis Kūrybinių bendrijų licencija Priskyrimas, kuri leidžia laisvai ir neribotai naudoti, kaip mano esant reikalinga, be kita ko, kopijuoti, daryti pakeitimus ir kurti išvestinius kūrinius, naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais nurodant informacijos šaltinį ir autorių.

Editorial Board

Editor-in-Chief

Prof. Dr. *Alfredas Bumblauskas* Vilnius University (History and Archaeology H 005)

Executive Secretary

Assoc. Prof. Dr. *Martynas Jakulis* Vilnius University (History and Archaeology H 005)

Editors:

Prof. Dr. *Zenonas Butkus* Vilnius University (History and Archaeology H 005)

Dr. *Borys Čerkas* The National Academy of Sciences of Ukraine,
Institute of History of Ukraine (History and Archaeology H 005)

Prof. Dr. habil. *Bogusław Dybaś* Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland /
Scientific Centre of the Polish Academy of Sciences in Vienna
(History and Archaeology H 005)

Prof. Dr. habil. *Sven Ekdahl* Göteborg University, Sweden (History and Archaeology H 005)

Prof. Dr. *Robert Frost* University of Aberdeen, United Kingdom (History and
Archaeology H 005)

Dr. *Magnus Ilmjärv* Tallinn University, Estonia (History and Archaeology H 005)

Dr. *Neringa Klumbytė* Miami University, United States of America (Philosophy H 001)

Prof. Dr. *Mathias Niendorf* University of Greifswald, Germany (History and Archaeology H 005)

Prof. Dr. habil. *Zenonas Norkus* Vilnius University (Sociology S 005)

Prof. Dr. *Rimvydas Petrauskas* Vilnius University (History and Archaeology H 005)

Dr. *Darius Staliūnas* Institute of Lithuanian History (History and Archaeology H 005)

Prof. Dr. *Arūnas Streikus* Vilnius University (History and Archaeology H 005)

Prof. Dr. habil. *Rafał Witkowski* Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland (History and
Archaeology H 005)

Address:

Vilnius University Faculty of History
7 Universiteto St., LT-01513 Vilnius, Lithuania
E-mail: istorijos.studijos@gmail.com
<http://www.journals.vu.lt/lietuvos-istorijos-studijos>

Included in:

BBASE, CEEOL, CNKI, CORE, Dimensions, DOAJ Seal, Emerging Sources Citation Index (Clarivate),
EBSCO, Google Scholar, HEAL link (Hellenic Academic Libraries Link), JournalTOCs, Lituanistika, QOAM,
ROAD, ScienceGate, ScienceOpen, Scilit, Scimago Journal & Country Rank, Scopus, Sherpa Romeo

TURINYS

Pratarmė	10
-----------------------	----

VIETOJ ĮVADO

Salvijus Kulevičius

Miestelietiškumo kodas: nuo pirmųjų miestelių iki nūdienos vietos bendruomenių. Savivokos ir tapatybės klausimai	16
--	----

VAIDMENYS IR ŽMONĖS

Emilija Kvietkuvienė, Rimvydas Tamulaitis

Atrandant Kražių miestelėnus: vieno namo ir vienos šeimos istorija*	62
---	----

Dangiras Mačiulis

Provincijos inteligentų vaizdinys XX a. 4 deš. lietuvių prozoje	80
---	----

Akvilė Naudžiūnienė

Savi, bet vis tiek „kiti“: tarpukario Lietuvos miestelių žydai lietuvių atmintyje	109
---	-----

Leonas Nekrašas

Tarpukario Lietuvos burmistrai: įvairovė, tendencijos, raida	124
--	-----

Viktorija Šimkutė

Vaistinė ir vaistininkas miestelyje: Juozo Piekarskio vaidmuo Nevarėnų miestelio gyvenime	143
---	-----

ERDVĖS DĖMENYS

Kęstutis Kilinskas

„Rajonas“ rugiuose: modernių kareivinių įtaka Seredžiaus miestelio infrastruktūrai ir socioekonominiam gyvenimui 1935–1940 m.	164
--	-----

Rimvydas Laužikas

Girtuoklystės vieta ar gastronominės kultūros erdvė? Maitinimo įstaigų komunikacija tarpukario Lietuvos žurnale <i>Moteris</i>	190
--	-----

Aistė Morkūnaitė-Lazauskienė

Lietuvos miestelių kasdienio gyvenimo teisinis reguliavimas: erdvės ir laiko aspektai tarpukariu	217
--	-----

Skirmantė Smilingytė-Žeimienė

Memorialiniai objektai tarpukario Lietuvos miesteliuose – pilietiškumo afiša	242
--	-----

Dominyka Tarvydaitė

Skaitymo įpročio diegimas Pirmojoje Lietuvos Respublikoje: miestelių
viešosios valstybinės bibliotekos 269

TARP ĮVYKIŲ IR KASDIENYBĖS**Vilma Bukaitė**

Nepriklausomybės šventės pradžia Lietuvos miesteliuose:
1919–1923 m. 296

Norbertas Černiauskas

Pro klebonijos langą: XX a. 3 deš. Lietuvos miestelio kasdienybė
kunigo akimis 323

Emilija Gedvilaitė, Emilija Kvietkuvienė

Tarpukario Kražiai pasakotojų atsiminimuose* 340

Lina Hall

Lietuvos miestelių spauda tarpukariu: neideologiniai moksleivių
laikraščiai 353

Saulius Kaubrys

Miestelių gyventojai renka valdžią (XX a. 2 deš. pabaiga – 3 deš. pradžia):
tarp galimybių ir lūkesčių 386

Saulius Kaubrys, Pijus Brazinskas

Nelegali medicinos praktika Lietuvos miesteliuose 1918–1940 m.:
sekant šundaktarystės pėdsakais 402

Vygantas Mažonas

Kražių miestelis tarpukariu: gyvenimas, organizacijos, asmenybės* 418

PAVELDAS**Žygimantas Buržinskas**

Lietuvos istoriniai miesteliai ir jų šiandieninės architektūrinės tapatybės
problemos: Merkinės atvejis 434

Šarūnas Sabaliauskas

Tarpukario Lietuvos miestelių gyvenamųjų namų architektūros
tipologija: Kražių atvejis* 458

Rugilė Strazdaitė

Senbuviai, atėjūnai ir kultūros paveldas: Lietuvos vietos bendruomenių
sąveikos ir konfliktai 478

Vietovardžių rodyklė 502

CONTENT

Preface	10
----------------------	----

INSTEAD OF AN INTRODUCTION

Salvijus Kulevičius

The Code of Small-Town-Dwellers: From Early Market Towns to Modern Local Communities. Issues of Self-Awareness and Identity	16
--	----

ROLES AND PEOPLE

Emilija Kvietkuvienė, Rimvydas Tamulaitis

Discovering Kražiai Residents: The Story of a House and a Family*	62
---	----

Dangiras Mačiulis

Image of Provincial Intellectuals in the 1930s Lithuanian Prose	80
---	----

Akvilė Naudžiūnienė

They are Ours, but still 'Others': Jewish People of Small Lithuanian Interwar Towns in the Memory of Lithuanians	109
---	-----

Leonas Nekrašas

Burgomasters in Interwar Lithuania: Variety, Trends, Developments	124
---	-----

Viktorija Šimkutė

Pharmacy and the Pharmacist in a Small Town: The Mission of Juozas Piekarskis in the Life of Nevarėnai	143
---	-----

DIMENSIONS OF SPACE

Kęstutis Kilinskas

'Region' in the Rye: Impact of Modern Military Barracks on Small-Town Infrastructure and Socio-Economic Life. Case Study of Seredžius in 1935–1940	164
--	-----

Rimvydas Laužikas

Place of Drunkenness or Space of Gastronomy Culture? Communication of Catering Institutions in Interwar Lithuanian Magazine <i>Moteris</i>	190
---	-----

Aistė Morkūnaitė-Lazauskienė

Legal Regulation of the Daily Life of Small Lithuanian Towns: On some Aspects of Space and Time in the Interwar Period	217
---	-----

Skirmantė Smilingytė-Žeimienė

Memorial Objects in Small Interwar Lithuanian Towns as Manifestation of Citizenship	242
--	-----

Dominyka Tarvydaitė	
Instilling the Habit of Reading in the First Republic of Lithuania: Public State Libraries in Small Towns	269

BETWEEN EVENTS AND EVERYDAY LIFE

Vilma Bukaitė	
Outset of Independence Festival in Small Lithuanian Towns: 1919–1923	296
Norbertas Černiauskas	
<i>Through the Parsonage Window: Reality of a Small Lithuanian Town in the 1920s in the Eyes of a Priest</i>	323
Emilija Gedvilaitė, Emilija Kvietkuvienė	
Interwar Kražiai in Oral Narration*	340
Lina Hall	
Interwar Printed Mass Media of Small Lithuanian Towns: Non-Ideological Small-Scale Newspapers Published by School Students	353
Saulius Kaubrys	
Small Town Residents Elect their Government (Late 1910s – Early 1920s): Between Possibilities and Expectations	386
Saulius Kaubrys, Pijus Brazinskas	
Illegal Medical Practices in Small Lithuanian Towns in 1918–1940: Following the Traces of Charlatans	402
Vygantas Mažonas	
Kražiai Market Town in Interwar Years: Life, Organizations, Personalities*	418

HERITAGE

Žygimantas Buržinskas	
Small Historic Towns in Lithuania and Issues of their Contemporary Architectural Identity: The Case of Merkinė	434
Šarūnas Sabaliauskas	
Architectural Typology of Residential Houses in Small Towns of Lithuania in the Interwar Period: The Case of Kražiai*	458
Rugilė Strazdaitė	
Old-Timers, Newcomers, and Cultural Heritage: Interactions and Conflicts in Lithuanian Local Communities	479
Index of Place Names	502

PRATARMĖ

Kodėl reikia kalbėti apie miestelius, apie jų praeitį, dabartį ir likimą? Jeigu Lietuvos miestelių istorijos pradžia laikytume 1387 m., kai valdovo Jogailos privilegijoje buvo paminėta miestelio ar jai artima sąvoka, tai miesteliai Lietuvoje gyvuoja daugiau nei 600 m. Žinoma, kalbame apie pirmąjį šiandien mums žinomą ir galimą paminėjimą, tad tai yra veikiau simboliniai ar sąlyginiai skaičiai. Bet visgi miesteliai yra vienas iš seniausių ir ilgiausiai gyvuojančių istorinių darinių Lietuvoje, pralenkusių kad ir dvarus. Dvarai Lietuvoje pradėjo rasti, regis, panašiu metu kaip ir miesteliai, tačiau jų šimtmečius trukusi egzistencija nutrūko sulig 1940–1941 m. sovietine okupacija ir tragiškomis sovietinėmis reformomis. Šiandien Lietuvoje turime kiek daugiau nei 250 miesteliais vadinamų gyvenviečių. Ir nors keli jų miesteliais tapo jau XXI a. (kas vėlgi tik patvirtina šio reiškinio gyvybingumą), miestelius neabejotinai galime vadinti **gyvuoju Lietuvos paveldu**. Dažniau susiduriame su paveldu, kurio likusios tik formos – jau be tų, kurie juos kūrė ir iš kurių gyvenimo jos atsirado. Už piliakalnių ar dvarų gyventojus dabar jau kalbame mes, nūdienos žmonės, taip paveldui suteikdami savas, jau mums patiems aktualias ir suprantamas, prasmes bei reikšmes. O miesteliuose tebegyvena miestelėnai – arba autochtonai, miestelių senųjų gyventojų palikuonys, miestelėnų kartos, arba pri-giję, kurie, nors ir naujai atsikėlę, per betarpišką santykį su gyvuoju miesteliu yra tapę jo dalimi ir pradėję gyventi miesteliu. Ir būtent šis gyvasis „turinys“, arba miestelėnai, miestelius daro unikaliu paveldu – gyvuoju paveldu. Visgi ir ši gyvoji istorija yra pažymėta didelio rando ir nebepataisomos netekties, kai Lietuvos miesteliai neteko savo savasties – žydų miestelėnų.

Kita vertus, šis miestelių dabartiškumas ir kasdieniškumas dažnai lemia subuitintą požiūrį į juos pačius, nesusimąstant arba užmirštant išskirtinius vaidmenis, dėl kurių tie miesteliai iškilo ir išliko. Tai, kad miesteliai egzistuoja šimtmečius, reiškia, kad **juose yra kažkas išskirtinio ir reikšmingo**, ko lengvai negalime pakeisti bet kuo kitu. Į šias ypatingas miestelių reikšmes dėmesį atkreipia ir dažniausiai apie tai kalba istorikai, urbanistai bei etnografai (būtent toks istorikų atskleidžiamų miestelių reikšmių konspektas ir pateikiamas įvadiniam šio rinkinio straipsnyje). Deja, tos reikšmės paprastai ir lieka žinomos vien specialistų ir žinovų aplinkoje. O norėtusi, kad apie tai būtų girdėję ir patys miestelėnai, ir miestelių paveldu besidomintys turistai, ir tie, kurie priima sprendimus, galinčius nulemti miestelių ateitį. Dažnai **miesteliuose matome paveldą, bet stokojame suvokimo, kad ir pats miestelis yra paveldas**. Norėtusi, kad šis specialistų žinojimas teiktų

ir naudą – padėtų stiprėti miestelietišškai savivokai, t. y. suvokimui, kad esame iš ypatingos erdvės arba susiduriame su ypatinga erdve, kuri vadinasi miesteliu, ir prisidėtų prie miestelių išlikimo. Negalime nematyti ir ignoruoti šiandien kylančių iššūkių dėl miestelių gyvasties ir ateities.

Šiame straipsnių rinkinyje rasite daugiausia istorikų parengtus straipsnius apie miestelius ir miestelėnus. Šio rinkinio misija – ne tik atskleisti praeities puslapius, bet ir pasitarnauti dabarčiai – tiek besidomintiems miesteliais, tiek ir patiems miestelėnams parodyti, kad miestelis yra kažkas ypatingesnio ir savitesnio nei didelis kaimas ar mažas miestas, kaip dažnai pasitaiko toks nepagrįstas ir miestelius menkinantis traktavimas. Rinkinyje gilinamasi į miestelių istorijos, tradicijų, paveldo, atminties, savivokos ir panašius klausimus, o iš esmės į tai, kas apibendrintai gali būti vadinama **miestelietišku**. Čia sąmoningai pasirinktos ir akcentuojamos sąvokos su dėmeniu *miestel-* (miestelėnai, miestelietiškumas), taip siekiant aiškesnės miestelių reiškinių skirties nuo miestų, miestiečių ir miestietiškumo. Na, o iš šimtmečius trunkančios miestelių istorijos pasirenkamas vienas konkretus epizodas – tarpukaris. Tai epocha, kuri per tėvų ar senelių pasakojimus bei išlikusius atminties ženklus tebėra gyva pačių nūdienos miestelėnų atmintyje ir turi aiškių žymenų ar nuojautų, kad mes esame iš ypatingesnės vietos, iš miestelio. Tad miestelių tyrinėtojų atskleidžiamos tarpukario metų istorijos, tikėtina, ras sąsąskų su pačių miestelėnų menamomis istorijomis ir vienos kitas praturtins.

Kelias iki šios knygos atsiradimo užtruko kelerius metus. Vyko tarpukario miestelių tyrimams skirtos konferencijos-seminarai¹, rengtos ekspedicijos miesteliuose², vykdytos įvairios iniciatyvos ir projektai³ – visa tai tapo akstiniais šiam rinkiniui at-

- 1 Miestelių seminaras „Nuo Kražių iki Lietuvos: tarpukario Lietuvos miestelių gyventojai lietuviai ir jų kultūra“ (Kražiai, 2024); Miestelių seminaras „Tarpukario Lietuvos miestelėnų kultūros ir paveldo paieškos“ (Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas, 2024); Miestelių seminaras „Tarpukario Lietuvos miesteliai: kasdienybės istorijos ir atspindžiai“ (Lietuvos etnografijos muziejus, 2025). Žr. prieigą: <https://www.paveldobendruomenes.if.vu.lt/>.
- 2 Kelmės rajono Kražių Žygimanto Liauksmo gimnazijos ir Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto ekspedicija Kražių miestelyje (2024); Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto ekspedicija Šešuolių miestelyje (2025).
- 3 Vykdyti arba bendradarbiauta su šiais projektais: Kelmės rajono savivaldybės finansuotas projektas „Pasakojimai apie tarpukarį Kražiuose“ (Vaikų vasaros poilsio programa, 2024; projekto finansavimo sutartis Nr. V24-48); Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos finansuoti projektai „Miestelėnų kultūros paveldą atpažįstant“ (Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo projektai, 2024; sutartis Nr. PN-21-2024) ir „Šešuoliai: aktualizuotas kultūros paveldas. Vietos ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo projektas“ (Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo projektai, 2025; sutartis Nr. PN-7); Lietuvos mokslo tarybos finansuotas projektas „Lietuvos visuomenės stiprinimas

sirasti. Tačiau visko pradžių pradžia buvo su Kražių miesteliu susiję dalykai. Tiksliau, vieno tarpukario metais Kražiuose pastatyto namo istorija ir svarstymai, kaip atskleisti ir pristatyti šią istoriją (plačiau žr. Emilijos Kvietkuvienės ir Rimvydo Tamulaičio straipsnyje šiame rinkinyje). Klausimo imtasi iš esmės, įtraukiant Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto ir kitų akademinių bei paveldo institucijų mokslininkus, specialistus. Tai tapo iššūkiu ir jiems, susivokus, kiek iš tikrųjų mažai mes žinome apie Lietuvos tarpukario miestelių materialinę kultūrą, jų gyventojų kasdienybę ir buitį. Rimta paspara nuo klausimų pereiti prie atsakymų paieškų tapo iš to paties Kražių miestelio kilusio Vidmanto Foko palaikymas ir jo finansinė parama.

Rinkinį sudaro 20 straipsnių, kuriais, viena vertus, siekiama Lietuvos tarpukario miestelius pamatyti bent iš kelių perspektyvų, kita vertus, sujungiant visas šias perspektyvas tikimasi sukurti kiek bendresnį tarpukario miestelių vaizdą. O tos perspektyvos – tai (A) miestelių žmonės ir jų vaidmenys, (B) miestelių erdvė ir jos dėmenys, (C) miestelių įvykiai ir kasdienybė, (D) miestelių paveldas. Dar esama ir penktosios temos, skirtos jau nebe tarpukariui, o daugiau dabarčiai – (E) svarstomi miestelėnų savivokos ir tapatybės klausimai. Tai įvadinis ir jau 21-asis rinkinio straipsnis. Kiekvieno straipsnio autorius ar autoriai turi savą atsakymą į klausimą, kas yra miestelis, o kai kurių apskritai kvestionuojamas tokio reiškio egzistavimas. Ir, suprantama, šie svarstymai ir perspektyvos nesusiveda į vienareikšmį ir aiškų atsakymą, kas yra tas miestelis. Vargu, ar toks atsakymas išvis įmanomas, tokio tikslo neturėjo ir ši knyga. Paskatinti miestelių tyrinėjimus, pamatyti juos iš skirtingų perspektyvų – štai koks buvo tikslas. Na, ir, žinoma, per tarpukario istorijas atsigręžti į šiandieninius miestelius.

Rinkinyje ne tik atsigręžiama į miestelius, bet ir leidžiama kalbėti patiems miestelėnams ar miestelių paveldo tyrinėtojams, kurie nėra profesionalūs istorikai. Taip į šį rinkinį buvo įtraukti keturi straipsniai, kurie atsirado kaip piliečių mokslo veiklų rezultatas (žymimi *)⁴.

pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės“ (prioritetinių mokslinių tyrimų programa „Visuomenės atsparumo stiprinimas ir krizių valdymas šiuolaikinių geopolitinių įvykių kontekste“, 2023–2026; sutartis Nr. S-VIS-23-13).

- 4 Lietuvos mokslo kultūroje ir praktikoje tai dar gana jauna sritis, o jos esmę ir tikslus būtų galima apibrėžti taip: „Piliečių mokslas sudaro sąlygas visuomenei dalyvauti mokslinių tyrimų vykdyme [...]. Tai atveria erdvę kurti visuomenės poreikiams pritaikytas inovacijas, tobulėti kartu ir puoselėti visuomenės mokslo kultūrą. Galimybė piliečiams rinkti mokslinius duomenis, juos tikrinti, dalytis turimais ištekliais ar kitaip įsitraukti į atliekamus tyrimus padeda: didinti pasitikėjimą mokslu, stiprinti mokslinių tyrimų rezultatų poveikį, užtikrinti tyrėjų atskaitingumą visuomenei.“ „Piliečių mokslas“, in: *Vilniaus universiteto biblioteka*, prieiga: <https://biblioteka.vu.lt/mokslinei-veiklai/atvirasis-mokslas/pilieciu-mokslas>.

Padėkos. Nuoširdžiai ačiū Vidmantui Fokui, kurio atsidavimas gimtiesiems Kražiams, palaikymas ir finansinė parama padėjo gyvuoti iniciatyvai ir atsirasti šiam straipsnių rinkiniui, Rimvydui Tamulaičiui – už išprovokavimą atsigręžti į tarpukario miestelius ir bičiuliškus pasikalbėjimus šia tema, Norbertui Černiauskui ir Dangirui Mačiuliui – už konsultacijas ir patarimus, Vakarei Gotautaiti – už talkinimą sudarant rinkinį. Nuoširdžiai ačiū straipsnių autoriams, sutikusiems pasidalinti savo tyrimais ir atradimais, ir visam pulkui mokslinių recenzentų: mokslo daktarams Vilmai Akmenytei-Ruzgienei, Mindaugui Balkui, Daliai Bukelevičiūtei, Zenonui Butkui, Aurelijui Giedai, Donatai Kabelkei, Mindaugui Nefui, Tomui Petreikiui, Vaidui Petruliui, Silvai Pocytei, Eligijui Railai, Jonui Sireikai, Artūrui Svareuskui, Vaidutei Ščiglienei, Indrei Užuotaiti, Jonui Vaičenoniui, Vygantui Vareikiui, Audronei Veilentienei, Ingridai Veliutei.

Pagarbiai

Salvijus Kulevičius